

Cena za najlepšiu prózu s kysuckou tematikou XXXIV. ročníka Jašíkových Kysúc:

Kubica Peter

Narodil sa 8. 5. 1976, ukončil štúdium nemeckého jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte v Prešove. Pracuje ako stredoškolský pedagóg a prekladateľ. Z tvorby: publikoval v zborníku Poézia Trnavy 97 /1997/a v zborníkoch vydaných Kysuckou knižnicou: Oáza /2001/, Modrý flám /2002/. Je spoluautorom virtuálnej zbierky poézie Drizga /2001/. V roku 2002 vydal zbierku básní Bluesznenie.

cesty – necesty

I. kysucké návraty

návrat prvý

stmieva sa – na kysuciach vždy skôr akoby sa slnku nechcelo pozeráť na tú biedu – clivá melódia pohľadza stromy ktorých je tu neúrekom – súmrak si líha na trávu a komáre si hľadajú potravu – je utorok po pol deviatej/dvadsať tridsaťpäť aby sme boli presní/ - pocestný kráča v ústrety noci – sám

zotmelo sa – kvety i ostatné rastliny sa začínajú rozprávať – kto kráča celkom tichúčko alebo len tak stojí môže začuť vres ktorý niečo šepká prvosienke –

pažitka zo záhrady sa cez plot zhovára s chrenom – pocestný sedí na kameni – pomaly prežúva kôrku chleba pozerá pred seba mlčí – i pohľad má prázdny – neprezrádza vôbec nič

vstal – prejde posledný úsek po prašnej ceste – nohy má bosé no kamene mu priam odskakujú spod nôh – boja sa jeho sily ktorá by ich zmenila na prach – prach si a na prach sa obrátiš pomyslel si a zastal – cesta ktorá ho od detstva vítala pri návrate zo školy – po nej chodili s otcom na trh do čadce – mamku naložili na rebriniak a viezli tadiaľ do žiliny – rebriniak sa vrátil prázdny – starší brat mu odišiel po tejto ceste na vojenčinu – kravku im po nej odviedli rusi ktorí sa potom zabávali celú noc – i strýko matej sa vybral po tejto ceste do ameriky vraj za štástím

teraz sa vracia on – pocestný – cesta je taká ako predtým - nič sa nezmenilo – jurošák ešte vždy oddeľuje túto cestu od cesty do turzovky kde bývala hanka – len dom jeho rodný dom ktorý postavili rodičia v štyridsiatomdruhom už obýva niekto cudzí

smutne vykročil

návrat druhý

bicykle a chlapci vždy patrili k sebe – celé leto sa prehánali po cestách i necestách – rozbité kolená dodriapané košeľe sú súčasťou ich pretekov – čadca – megoňky a späť

cesta už dávno nie je prašná – opeknela asfaltom ktorý sa v horúčavách lepí na topánky – všetci chlapci majú topánky pomyslel si starší muž sediac na lavičke -z času na čas zahrčí auto – vtedy ho skúšajú predbehnúť alebo sa mu aspoň vyrovnáť – súboj vyhráva stroj no to im nebráni aby ten boj nezačínali stále odznova

radi sa spúšťajú z kopčeka ba poniektorí rozbehnú bicykel už na moste čím sa ich rýchlosť i radosť z jazdy zvyšujú – aké nebezpečné znova sa do deja zapletú myšlienky muža ktorý sleduje šarvancov – ich hry sú pre neho ako majstrovstvá sveta – raz drží prsty tomu so šiltovkou inokedy najmenšiemu z chlapcov – také chlápätko čo jazdí na dedovom bicykli – koleso mu siaha po bradu ale odvahy má za dvoch

svišťanie vetra dodáva chlapcom istotu že z nich budú pretekári - na svoju cestu nedajú dopustiť – predstavujú si ako všetci z okolia stoja popri ceste a volajú ich mená - mená najrýchlejších pretekárov na svete – a možno aj trochu ďalej

až keď sa slnko schováva za jurošák akoby sa hralo na skrývačku začnú sa chlapci pomaly vytrácať – každý svojou cestičkou rovno do maminho náručia – niekedy však najskôr ku kysuci aby zmyli prach z rozbitých kolien či zodratých dlaní – inak by sa mama mohla hnevať pričom ich cyklistická kariéra by bola ohrozená jej zákazom

muž na lavičke však sedí ďalej - neponáhľá sa veď v dome aj tak nie je veľmi vítaný – je tu len ako hosť hoci v rodičovskom dome

návrat tretí

listy zo stromov padajú s každoročnou pravidelnosťou – hovorí sa že slnko a noviny musia vyjsť premýšľá muž a to isté platí aj o listoch na stromoch – šššš... - ich pád sa blíži s neodvratnou rýchlosťou tak ako plynú dni a jeseň sa odieva do pestrých šiat – dávno už skončili preteky šarvancov ktorí bicyklami brázdili asfalt jednej cesty – nemý pozorovateľ kedysi pocestný tiež osamel – len spev vtákov mu každé ráno prezrádza že je ešte medzi živými

drozd si neúnavne skacká po tráve iba jeho žltý zobák svieti do diaľky – mravec našiel omrvinku chleba – to bude luxusný obed – pomaly ju vlečie na svoju adresu - mravenisko pod starou hruškou – aj ten strom nie je taký ako býval – chlapčiská z neho padali ako zhnité hrušky – odolával ich nájazdom ale ten komu sa podarilo ukoristiť plod bol víťazom – sladkosť až štekľila na jazyku típli z nej zuby

kolobeh všedných dní pohltil chlapcov jedného za druhým – aj to

najmenšie chlápätko – muž občas začul v obchode útržky rozhovorov – no ženy vždy stíchli a rozprchli sa keď sa priblížil – smrdel im – starobou - z toho mála čo započul vie že ten najmenší študoval – v žiline prešove i mníchove – preto už nejazdí na dedovom bicykli

deň návratu nadišiel – po asfalte ktorý bol už toľkokrát opravovaný sa prehnalo auto – len nepríjemný zápach ktorý prehlušil i vôňu orgovánu oznamoval že sa na ceste objavilo niečo cudzie – niečo čo pre prírodu nie je prirodzené – živel pred ktorým utekali zajace i veveričky – a zrazu tresk!

chlápätko sa chcelo vyhnúť na známej ceste bicyklistovi no nezvládlo riadenie a tresk – o tri dni prešiel popred dom kde na lavičke sedáva starý muž smútočný sprievod – bol zvláštny pretože mladí chlapci – muži ho sprevádzali na bicykloch

návrat štvrtý

chlapčenské hry sa pominuli tak ako aj stromy na jurošáku – nedbalá ruka zapálila zápalku a ... – dedičstvo otcov ktoré zveľaďovali celé rodiny – každá halúzka či šiška boli dobré – zimy na kysuciach bývajú obzvlášť kruté – ľudia sa báli vonku čo i len vysloviť slovo voda aby im nezamrzla na perách

malé driebko spôsobilo viac škody ako strom ktorý sa vzdá svojich koreňov a vrhne sa strmhlav k zemi – smrekky i borovice sa poddali a odovzdali svojmu osudu

po ceste sa pomaly blíži muž – okolo neho sa vznáša oblak prachu – šuchoce sa po krajnici – občas prejde nejaké auto – len s námahou prejde na druhú stranu cesty sadá si do priekopy ťažko sa mu dýcha – jarné slnko páli a vpisuje do tváre horúcim lúčom vrásky – je ich viac ako lúčov - stavec sa nemôže nadýchnuť tvár mu červenie – záchvat – vzlyk – vzdych – chrčanie

až ôsme auto zastane – avšak nie kvôli starcovi ktorý leží v priekope pri ceste na medzinárodnej trase český tešín – čadca – žilina ale aby sa vodič zbavil psa – vyšmarí ho z auta zaradí rýchlosť...všetko stíchlo – pes sa bojzhlivo i nedôverčivo blíži k neznámemu ktorý ho síce nepohladí ale ani neudrie – dobrý pán – verný pes

ľuďom sa poobede naskytne zvláštny pohľad – idúc na milošovú pešo keďže autobusy jazdia len každé dve hodiny vidia mŕtveho muža so psom – pes vrčí na okoloidúcich – ľudia radšej prechádzajú na druhú stranu cesty aj keď tam nie je chodník – policajti musia psa zastreliť pretože ich napadol keď chceli zistiť totožnosť človeka

návrat piaty

buldozéry prehlušujú rannú symfóniu vtáčich hrdiel – ťažké kvapky dažďa sa miesia spolu s prachom i hlinou po celej ceste – explózia – ticho-

explózia – ešte väčšie ticho – domy popri ceste padajú na kolená pred človekom – už sú nepotrebné zavádzajú – aj cesta stratila svoj dávny účel – spájať ľudí – nikto viac nejde po nej zo svrčinovca do čadce

odvtedy čo bola postavená diaľnica obiehajúca celé mesto prestala cesta spájať ľudí – skôr rozdeľuje obyvateľov mesta – nevedia sa dohodnúť čo s ňou – len z nostalgie ved' po nej hrkotali vozy ich otcov existovať nemôže – nový architekt mesta čadce vygumoval túto cestu z mapy- už nie je

hoci po nej ešte prechádzajú veľké a špinavé tatrovky buldozéry viac nejestvuje – je prežitkom ved' kto to kedy videl aby cez stred mesta prechádzala cesta s medzinárodnou dopravou

celé leto mohol ktokoľvek z jurošáku sledovať to hemženie mravcov – cestárov stavbárov vymeriavačov betonárov architektov – naozaj boli ako mravce ktoré berú všetko čo im stojí v ceste – neostáva po nich ani omrvinka – aj s tou sa lomcujú smerom k svojmu sídlu – meter za metrom cestu rozrýpali rozkopali

jazvu ktorá po nej zostala už dávno nevidieť – aj bývať sa musí a tak boli postavené obytné domy na mieste kde sa kedysi stretávali ľudské osudy – na cestu neostala jediná spomienka – postupne sa vytrácala z mysli čadčanov tak ako ju architekt vygumoval z plánov

II. kysucké závraty

závrat prvý

chlapci sa usadili – celodenná drina im vryla do tváre svoju pečať- čašník sa ani nemusel pýtať čo doniesť- štyri pivá stáli o chvíľu na stole – lačne siahli po pohároch a na dva dúšky vypili – tento rituál sa opakoval trikrát - na štvrtý krát už pili striedmejšie – dúšky si vychutnávali a začal sa rozhovor

futbal – ženy – drevo na obklad- ženy –pivo – ženy – politika – ženy – po dvoch hodinách posedávania rozprávania i pitia piva rozhovor začal viaznúť – jasné výpovede a úsudky sa zakalili – podobali sa špinavým pohárom ktoré patria ku koloritu miestnej čadčianskej krčmy

dopité poháre sú smutným zátiším mnohých rodinných tragédií – pivo uhasí smäd no zároveň zmení správanie jednotlivca – sadajúc za stôl ako priatelia sa po hodine z nich stávajú nepriatelia - nenávisť medzi nimi vyvrcholí v tom momente keď im mladá čašníčka prinesie ďalšie čapované – jeden ju chytil za zadok no ostatným sa to nepáči – je im to ľúto – závidia

predsa nie sú o nič horší a tak objednávajú ešte rýchlejšie ako na začiatku - vždy niektorý iný aby čašníčka prišla až k nim kvôli vyrovnaniu účtu - to bolo ich malé víťazstvo neuvedomujúc si že dotyky nežného pozadia roznášačky žiaľu v kvapkách piva ich menia na zvieratá – na povrch vystupuje najmä pudovosť ktorá ich úplne mení - nikdy v živote by sa tak nesprávali / dušujú sa

po ďalšej výplate v krčme/

ťažká ruka objíma pohár ktorý chladí a jeho obsah rozpaľuje – jazyk si pripadá ako kôň na prekážkovej dráhe – neustále sa potkýna čo spôsobuje nezrozumiteľné bľabotanie

III. kysucké prevraty

prevrat prvý

poslední oneskorenci prichádzali do domu s modrými okenicami – ostatní ich zahriakli ihneď pohľadom len aby už nerozprávali – dvadsať ľudí z okolia sa zišlo v kuchyni ktorá bola zvyčajne svetlá a priestranná ale teraz plná sťa sýpka na jeseň – aj okná boli tmavé pretože im domáci nasadil okenice – každý si posadal kam sa dalo – i deti stíchli

v rohu miestnosti kam sa všetci pozerali bol stôl na ktorom sa nachádzala veľká hnedá skrinka – uprené pohľady hypnotizovali obrazovku televízora – hodinu vydržali sedieť či postávať bez pohnutia – fascinovalo ich najmä to ako sa do takej malej skrinky zmestí jalovica dve žriebätká i dom s maštalou alebo tatranské končiare

domáci pán vypol televízor – až teraz sa celá kuchyňa prebrala z opojenia a začala družná debata – doslova trma-vrma – každý chcel vyrozprávať to čo si všimol len on - detaily sa miesili s fikciou i výmyslami – sused sa chvastal pred susedom aký je neskutočne pozorný a čo všetko si zapamätal

plynuli dni týždne mesiace – najväčším zážitkom pre mužov býval hokej - pre ženy zase krasokorčuľovanie – ľudia sa rozprávali navzájom ešte viac ako kedysi - upevnili sa rodinné vzťahy i hádky postupom času pominuli – všetci si nažívali pokojne

prišiel deň a ostalo v dome s modrými okenicami ticho – pán domu i so ženou pozerali von z okien ale žmurkali na nich len okná susedov – každé okno modro-čierno - v každej kuchyni v okolitých domoch sa usídlil televízor – bol to deň keď sa ľudia prestali navzájom rozprávať

prevrat druhý

jediný pocit ktorým by mohol definovať to obdobie je strach – obavy ho prenasledovali každé ráno pri vstávaní – bál sa prebúdzania aby mu tieseň nezovrela hrdlo /tak ako veľakrát predtým/ - triaška na celom tele mu prezrádzala to čo už dávno tušil – desili ho i vlastné deti rodičia manželka susedov nevynímajúc

kráčal po chodníku a mal pocit že každý každého sleduje – všetci sa navzájom špicľujú /hovorieval/ - ak zbadal nejakého známeho tak pokračoval ďalej svojou cestou – bál sa pred ľuďmi zabočiť do brány a len tak bezstarostne

vykročiť – nebol zbabelec ale nechcel nikoho zbytočne provokovať – pocit neistoty a stiesnenosť muža skľučovali vždy znova a znova – v neznámych ľuďoch videl tajných agentov – zdalo sa mu podozrivé ak niekto kráčať len tak bez tašky – ešte podozrivejší bol človek s taškou – nikto nevie čo v nej môže skrývať

po istom čase mu začali byť podozrivé i čisté topánky – u nich v meste predsa nikto nikdy nenesil čistotou sa blyščiace topánky – prestal sa pozeráť ľuďom do tváre do očí – sledoval už len topánky ako sa pretekajú po chodníku – podľa obuvi dokonca začal rozdeľovať ľudí

párkrát nešiel cez bránu ale preskočil zozadu cez plot – zakrádal sa ako zlodej vrah alebo násilník domov kde prebýva láska a pokora – mnohí tam chodili cez otvorenú bránu no on mal strach

napadol sneh – záľaha bielej masy – už si všímal i odtlačky topánok v snehu – zrazu sa huf ľudí hrnie cez bránu – nechápavo a plný obáv sa za nimi pozerá – po zamatovo sfarbenom novembri prišiel december a s ním vianoce

prvýkrát sa slobodne a bez úzkosti nadýchne – vojde cez bránu domov – už nepozerá viac na topánky ale do očí ľudí i človeka – pozerá do očí večnosti

prevrat tretí

starká sa zobudila ako každé ráno o pol šiestej – sedí na posteli a mädlí v rukách ruženček – po modlitbe vstane odostrie závesy vyjde na priedomie – lúče prebúdajúceho sa slnka hltavo pijú rosu z trávy – sliepky i koza sú smädné tiež – nedočkavo dávajú o sebe vedieť

starká berie drevené vedro aby ho spustila do studne – zvuk ktorý starká tak dôverne pozná ešte z detstva je zrazu iný – ani trochu sa nepodobá tomu čo počúva už viac ako sedemdesiat rokov každé ráno – dutý zvuk vyrazí starkej dych – po chvíli sa nadýchne

neverí nechce uveriť vlastným ušiam – nakláňa sa ponad okraj studne – starý otec jej starého otca ju kedysi dávno vykopali vlastnými rukami – stačili im len krompáč a lopata – potom postavili múrik dookola i striešku – juj! ako vždy na veľkonočný pondelok pišťala keď ju mládenci polievali vodou z ich studne – dvaja ju držali za ruky ďalší dvaja naberali vodu a piaty/michal za ktorého sa i vydala/ ju oblieval

táto studňa si pamätá celý ich rod – ako deti sa pri nej hrávali i mŕtvych nosili okolo nej – dávala vodu nielen im ale i celému statku – dva koníky kravka sliepky i kozľatá – všetky mávali smäd ktorý im uhasila ona-studienka ako ju volávala mater – stále sa nakláňa – hľadá ale svoj obraz nevidí – tam kde bola kedysi priehľadná voda videla teraz len kamene piesok – rozplakala sa keď žriedlo ich života stratilo vodu v ktorej kvapkách sú vpísané ľudské osudy celých generácií – i tej jej

starká vyschla ako studňa – jej tvár sa podobala každým dňom viac kôre stromov – zošúverená tvrdá vyschnutá – prestala komunikovať s okolitým

svetom – na robotníkov ktorí rozkopali celý dvor a ukladali potrubie vodovodu
ani nepozrela – vyhnala sliedky i kozu – aj slzy jej vyschli – nedokázala viac
plakať